

Penningtvätt och kryptovalutor

En vägledning till misstänkta transaktioner

**Penningtvätt och kryptovalutor
- en vägledning till misstänkta transaktioner**

Innehåll

1	Ordlista.....	3
2	Inledning.....	5
3	Blockkedjan.....	6
3.1	Att genomföra en transaktion.....	6
3.2	Transaktion med bitcoin.....	6
4	Mining.....	7
5	Köp, försäljning och förvaring på en handelsplats.....	8
5.1	Köp via handelsplats.....	8
5.1.1	Köp med pengar/fiatvaluta.....	8
5.1.2	Köp med kryptovaluta.....	8
5.2	Försäljning av kryptovaluta via handelsplats.....	9
5.3	Förvaring av kryptovaluta på en handelsplats.....	9
6	Plånboken.....	11
6.1	Online-plånbok.....	11
6.2	Programvaruplånbok.....	11
6.3	Hårdvaruplånbok.....	11
6.4	Pappersplånböcker.....	11
6.5	Memorerad plånbok.....	12
7	Köp och försäljning utanför handelsplats.....	13
7.1	Användning av kryptoväxlare.....	13
7.2	Användning av bankomater.....	13
7.3	Varor och tjänster.....	13
7.3.1	Användning av spelsidor.....	13
7.3.2	Användning av kryptovalutakort.....	13
7.3.3	Användning av presentkort.....	13
7.4	Donationer och insamlingar.....	13
8	Transaktion som kommer i kontakt med det traditionella finansiella systemet – den interaktiva miljön.....	15
9	Transaktion som inte kommer i kontakt med det traditionella finansiella systemet – den slutna miljön.....	16
10	Överföring i den slutna miljön med hjälp av skiktning.....	17
11	Initial Coin Offering, ICO.....	18
12	Indikatorer.....	19
12.1	Ovanliga transaktioner.....	19
12.2	Ovanliga beteenden.....	19
13	Referenser.....	21

1 Ordlista

Altcoin - Andra kryptovalutor än kryptovalutan bitcoin.

Bitcoin - Den största kryptovalutan.

Blockkedja - Distribuerat verifieringssystem för digitala transaktioner, bland annat för bitcoin. Är grunden för kryptovalutor. Blockkedjetekniken används även för att verifiera transaktioner och dokument. Blockkedjan kan vara öppen och publik.

BTC - Förkortning för bitcoin.

Cloud mining - Mining av kryptovalutor genom att betala för användning av någon annans miningutrustning. Liknar miningpool.

Clearnet - ”Vanliga” öppna internet. Den del som finns tillgängligt för samtliga.

Darknet - Delar av internet som inte är avsedd att visas för flera. För att få åtkomst till webbsidor krävs oftast särskild programvara.

Deepweb - Den del av ”vanliga” internet som kan komma åt beroende på behörigheter, åtkomst och login.

Ether (Ethereum) - Ether är den näst största kryptovalutan. Blockkedjan som ether använder heter ethereum och är en vidareutveckling av tekniken bakom bitcoin.

Exchange, växlare, handelsplats - En tjänst där olika kryptovalutor och fiatvalutor kan växlas eller köpas.

Fiatvaluta - Det som i vardagligt tal benämns valuta och är ett betalningsmedel utgiven av en stat, t.ex. svenska kronor eller amerikanska dollar.

Initial Coin Offering (ICO) - En typ av finansiell crowdfunding/gräsrotsfinansiering som sker främst inom ethereum. Vid en ICO är det möjligt att köpa (teckna sig för) ett antal tokens, eller enheter, av en digital tillgång baserad på kryptovaluta. Den som ger ut dessa tokens kan t.ex. behöva kapital för att finansiera en affärsidé. Ofta betalas dessa tokens med en kryptovaluta t.ex. ether.

Kryptovaluta, virtuell valuta, digital valuta - I denna skrift likställs dessa begrepp. Med hjälp av blockkedjetekniken möjliggörs värdeöverföringar utan att en mellanhand, exempelvis en bank, används.

Mining - Skapandet av nya block i blockkedjan.

Miningpool - Ett flertal personer som minar tillsammans.

Mixer/Tumbler - En tjänst som blandar kryptovaluta med annans kryptovaluta för att försvåra spårbarheten.

Plånbok - En särskild programvara (applikation) där privata nycklar förvaras till den kryptovaluta man äger.

Privat nyckel - En privat nyckel behövs för att överföra sin kryptovaluta från den egna plånboken till en annan, exempelvis vid köp av en vara.

Publik nyckel - En publik nyckel behövs för att föra över kryptovaluta till någons plånbok. Den publika nyckeln kan alla ha tillgång till, men det är bara med den privata nyckeln som överföring till plånboken kan ske. Det kan jämföras med att man ger ut sitt kontonummer för att någon ska kunna sätta in fiatvaluta på ens konto.

Rig, miner - Datorutrustning för mining av kryptovaluta.

Skiktning - Skapa förvillande transaktioner och förflyttningar för att dölja transaktionens ursprung.

Token - Inom kryptovalutavärlden kan man säga att det är en digital tillgång som ska representera något. Det kan gå att handla med tokens men de kan även ge avkastning, rösträtt m.m.

2 Inledning

Det här dokumentet riktar sig till dig som kan stöta på kryptovalutor i samband med utredningar av penningtvätt. Kryptovalutornas pseudoanonymitet¹ gör att de kan missbrukas för brottsliga ändamål. Deras uppbyggnad innebär att värde kan överföras till en annan part utan användning av en tredjepartsförmedlare, såsom en finansiell tjänst, vilket begränsar insynen i transaktionen.

Vid vissa förbrott till penningtvätt, såsom narkotikaförsäljning, är det möjligt att brottet begås med hjälp av kryptovalutor. Följden innebär att verksamhetsutövare som står under tillsyn enligt penningtvättsregelverket inte har full möjlighet att övervaka kryptovalutatransaktioner. Det innebär också att de transaktioner som innebär en växling från en nationell valuta till en kryptovaluta, eller tvärtom, blir väsentliga att kontrollera.

I penningtvättsprocessen brukar det talas om tre steg: placering, skiktning och integrering. Det är främst i placerings- och integreringsstadiet som kryptovalutan växlas till eller från fiatvaluta och möter de verksamhetsutövare som står under tillsyn. Skiktning kan ske inom blockkedjan genom olika typer av förvillande transaktioner.

Sedan 1 januari 2020 innefattar penningtvättsregelverket fysiska och juridiska personer som förvaltar och handlar med virtuella valutor. Även tillhandahållare av virtuella plånböcker ingår i regelverket och ses som verksamhetsutövare. Personer som bedriver yrkesmässig verksamhet som består i växling av virtuella valutor är sedan tidigare att anse som verksamhetsutövare enligt penningtvättslagen.²

Det här dokumentet ger en beskrivning av när kryptovalutan kan komma i kontakt med det finansiella systemet och belyser även ett antal riskindikatorer. I slutet av några av avsnitten finns dessutom frågor som kan vara relevanta att fundera över.

Text och exempel i denna skrift tar sin utgångspunkt från kryptovalutan bitcoin men går att tillämpa på flera andra kryptovalutor. Olika kryptotillgångar har dock olika egenskaper vilket gör det alldeles för utmanande att gå in i detalj på varianter. Förhoppningen är istället att du som läsare får en grund att stå på och frågor att fundera kring i det arbete du genomför.

I sammanhanget är det även viktigt att påpeka att det finns flera olika användare av kryptovalutor och att all användning inte är brottslig. Förutom de som arbetar med att ta fram nya blockkedjor och nya kryptovalutor finns minare av nya kryptovalutor. Vid sidan om minarna finns de tidiga brukarna som är intresserade av ny teknik. Användandet är dessutom spritt bland företag och privatpersoner, varav en del har affärsverksamheter kopplade till dessa. Det finns konsumenter, spekulanter, investerare, handlare och personer som använder det för brottsliga ändamål.

¹ Användning av pseudonym eller alias som är kopplad till användarens riktiga identitet

² Lag 2017:630 om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, 1 kap. 2 § 4 p.,

Lagen (1996:1006) om valutaväxling och annan finansiell verksamhet, 1 § 2 p.,

Lag (2019:725) om ändring i lagen (1996:1006) om valutaväxling och annan finansiell verksamhet.

3 Blockkedjan

3.1 Att genomföra en transaktion

Blockkedja och kryptovaluta är två olika saker. Den vanligaste kryptovalutan heter bitcoin och är en av flera tusen olika kryptovalutor som använder blockkedjeteknik för att möjliggöra överföringar.

Blockkedjetransaktioner genomförs genom att de godkänns av en miner.

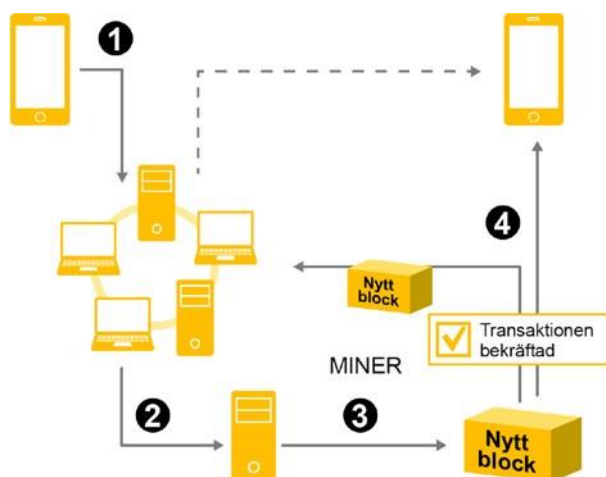
Förenklat innebär det att när en transaktion med kryptovaluta görs så skickas transaktionen in i en grupp av andra obearbetade transaktioner. Från den här gruppen väljer minare vilka transaktioner som ska godtas och sätter ihop ett visst antal transaktioner till ett block. Blocket innehåller uppgift om det tidigare blocket som transaktionen kom ifrån, en tidsmarkering och transaktionsdata.

Eftersom samtliga minare har en kopia av blockkedjan ses blockkedjan som distribuerad. Blockkedjan innehåller dessutom all information om transaktionen vilket gör det till en databas. Blockkedjan är alltså en distribuerad databas vilket begränsar sårbarheten.

Görs en ny transaktion behöver nya block skapas, det vill säga ny information behöver sparas i blockkedjan. Det innebär att det är näst intill omöjligt att i efterhand ändra eller förvanska information. Det innebär också att blockkedjan växer och att samtliga transaktioner kan synas i den. Transaktionen är alltså inte anonym: I jämförelse med kontanter lämnar överföringen ett beständigt spår. Varje transaktion har en historia om var den kom ifrån och till var den överfördes. Det finns dessutom webbsidor där överföringarna i blockkedjan är möjliga att följa.

3.2 Transaktion med bitcoin

- 1) Först överför en användare kryptovaluta till en annan genom att signera överföringen.
- 2) Därefter sänds transaktionen till en grupp av andra obearbetade transaktioner för godkännande.
- 3) När transaktionen har godkänts av minarna accepteras den av nätverket.
- 4) Transaktionen skrivs sedan in permanent i blockkedjan.

Figur 1

4 Mining

Mining är den process som innebär att ett nytt block skapas. Varje gång ett nytt block skapas i blockkedjan så får den minare som skapade blocket en ersättning i kryptovaluta från blockkedjan. En annan typ av ersättning kan tilldelas när en kryptotillgång överförs från A till B. För överföraren kan detta ses som en transaktionsavgift som betalas till minaren för att överföringen ska kunna genomföras.

Eftersom den minare som skapade blocket oftast får hela belöningen tävlar minare mot varandra om att skapa nya block. Chansen för att en minare ska lyckas skapa ett block beror därför på konkurrens och svårighetsgraden för att ett nytt block ska kunna skapas. Idag domineras de största blockkedjorna av företag med stora resurser och specialanpassade datorer som minar. De har dessutom höga kostnader för utrustning och el.

De specialanpassade datorerna innebär att en vanlig hemdator har en låg chans att klara av att mina en kryptovaluta själv. Men det går, särskilt bland mindre och inte så etablerade kryptovalutor.

Minare kan dessutom sluta sig samman eller betala någon annan för att mina. Det kan öka chansen för att skapa nya block och få en del av transaktionsersättningen. Detta kallas för miningpool eller cloud-mining.

Det förekommer att oönskade dataprogram installeras på en användares dator i syfte att använda datorkapaciteten för mining. Detta kan ske utan datoranvändarens vetskap.

Frågor att reflektera över:

- Kommer kryptovalutan ifrån mining eller försäljning?
- Har kryptovalutan minats av användaren eller någon annan?
- Om någon annan har minat åt användaren, finns det något avtal mellan dessa parter?
- Finns det utrustning för att mina just den kryptovalutan?
- Vilka kostnader (t.ex. elräkning, miningutrustning) har förekommit till följd av miningen?
- Hur och av vem har dessa kostnader betalats?
- Hur långt i blockkedjan kan du gå tillbaka?

5 Köp, försäljning och förvaring på en handelsplats

Eftersom transaktioner i blockkedjan sker utan insyn och oberoende av det finansiella systemet är det nästan bara vid växlingen från/till fiatvaluta till/från kryptovaluta som det är möjligt att få kännedom om innehavet av kryptovaluta. Då spelar det en stor roll var pengarna som används för att köpa kryptovaluta, eller varifrån kryptovalutan som säljs, kommer ifrån.

5.1 Köp via handelsplats

Kryptovaluta köps främst via handelsplatser på internet. Handelsplatserna kan särskiljas, beskrivas och benämnas på olika sätt; exempelvis handelsplatser som växlar fiatvaluta mot kryptovaluta och handelsplatser där kryptovaluta växlas mot kryptovaluta. Medan vissa handelsplatser växlar mot anonyma köpare/säljare, ungefär som en börs, så finns det andra handelsplatser där meddelanden i form av annonser läggs upp för att beskriva tillgång och pris. Vissa handelsplatser möjliggör bara handel med kryptovaluta och accepterar inte fiatvaluta alls.

På handelsplatserna framgår det till vilken växlingskurs och hur mycket som köpare och säljare är villiga att köpa eller sälja till.

Vissa av handelsplatserna är registrerade och står under tillsyn. Många handelsplatser kräver att kontot på handelsplatsen ska ha ett godkänt namn (ID-kontroll) och en registrerad bostadsadress. Någon handel kan oftast därför inte ske förrän detta registreringssteg är avklarat.

De två vanligaste alternativen är att köpa kryptovaluta med annan kryptovaluta eller med traditionell fiatvaluta.

5.1.1 Köp med pengar/fiatvaluta

När man köper kryptovaluta med fiatvaluta kan till exempel betala via swish, banköverföringar eller kortbetalningar. Dessa betalningsmetoder används också vid försäljning av kryptovaluta mot fiatvaluta. På så sätt kan fiatvalutan få ett nytt ursprung och dölja den ursprungliga källan.

- När köpet sker med hjälp av swish sker swish-överföringen ofta till en säljare som har kryptovaluta. Säljaren har ett konto på handelsplatsen och kan då föra över kryptovaluta för överenskommet värde till köparens konto på handelsplatsen.
- När köpet sker med hjälp av banköverföring måste köparen överföra fiatvaluta till sitt konto på handelsplatsen. I flera fall innebär det att överföringen måste ske som en utlandsbetalning (eller SEPA-betalning) ofta i US dollar eller euro, till handelsplatsens konto. Därefter sker köpet från en säljare.
- När köpet sker genom en kortbetalning sker den till handelsplatsens konto. Därefter sker köpet från en säljare. Många handelsplatser har begränsningar för hur mycket kryptovaluta som kan ske genom kortbetalning.

När fiatvaluta överförs till handelsplatsens konto kan de växlas till en kryptovaluta. På samma sätt är det från handelsplatsen möjligt att föra tillbaka fiatvaluta till ett bankkonto.

5.1.2 Köp med kryptovaluta

Kryptovaluta går även att köpa med annan kryptovaluta. Exempelvis kan det innebära att man först köper kryptovalutan bitcoin med fiatvaluta. På handelsplatsen köps sedan den kryptovaluta man är intresserad av, exempelvis ether. Finns inte den kryptovalutan på den

specifika handelsplatsen kan man vara tvungen att föra över bitcoin till en annan handelsplats för att genomföra transaktionen. Dessa transaktioner sker enbart inom blockkedjan och kommer normalt sett inte i kontakt med det traditionella finansiella systemet.

Det finns olika anledningar till att köpa vissa kryptovalutor. Det kan bero på minskad spårbarhet, spekulationssyfte, att kryptovalutans värde är stabilt/volatilt, eller att det köp av vara eller tjänst som ska genomföras i kryptovaluta bara går att genomföra med en viss specifik kryptovaluta. På samma sätt kan olika handelsplatser väljas av olika anledningar.

5.2 Försäljning av kryptovaluta via handelsplats

För att växla en kryptovaluta till fiatvaluta behöver användaren ibland först växla till en kryptovaluta som handelsplatsen kan växla till fiatvaluta.

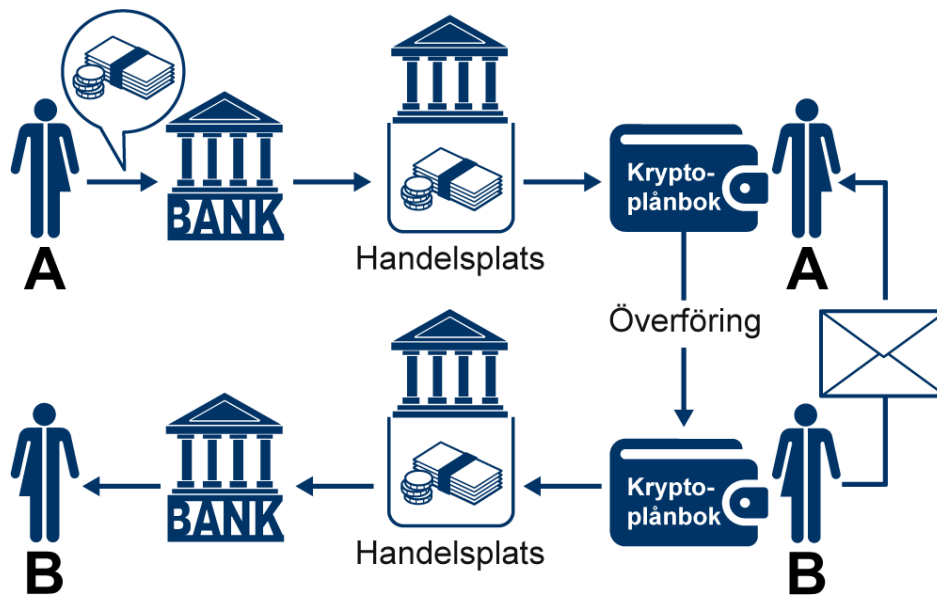
- När försäljningen sker via swish tar säljaren emot swish-överföringen och för sedan över kryptovalutan från sin plånbok på handelsplatsen till köparens plånbok på handelsplatsen.
- När försäljningen sker via banköverföring överförs fiatvaluta från köparen till säljarens konto på handelsplatsen. Uttaget från handelsplatsen kan ske som en banköverföring. Det kan innebära att en utlandsbetalning (eller SEPA-betalning) ofta i US dollar eller euro görs från handelsplatsens konto. I vissa fall kan det innebära att säljaren behöver sätta in fiatvaluta på sitt konto på handelsplatsens sida, för att därefter kunna ta ut fiatvaluta.

Härstammar fiatvalutan, som sätts in på ett bankkonto, från en kryptovaluta kan man också behöva ta reda på varifrån kryptovalutan kommer ifrån.

5.3 Förvaring av kryptovaluta på en handelsplats

Det finns olika typer av handelsplatser. Dessa fungerar på olika sätt. Ibland kan det innebära att när ett konto är registrerat på en handelsplats får personen automatiskt en plånbok. Kryptovalutan förvaras sedan i plånboken. Eftersom det finns risker i att förvara kryptovalutor på en handelsplats är det vanligt att föra över kryptovalutan till en annan plånbok. Överföringen kan innebära vissa transaktionsavgifter men kan för innehavaren av kryptovaluta vara tryggare ur säkerhetssynpunkt.

I andra fall kan personen, istället för en plånbok, få ett saldo på handelsplatsen som det är möjligt att handla med.

Figur 2

Figur 2 illustrerar hur A köper en vara från B på följande sätt:

- A överför pengar från en bank till en handelsplats.
- Kryptovalutan förs därefter till en kryptovalutaplånbok som A disponerar.
- A köper en vara av B och för över kryptovaluta till B.
- B gör en överföring från sin kryptovalutaplånbok till en handelsplats
- B växlar kryptovalutan till fiatvaluta och för över fiatvalutan till sitt bankkonto.

Transaktionen mellan A och B syns bara i blockkedjan. Den andra tillgången i transaktionen (varan) borde, beroende på tillgångens karaktär, kunna ses i andra system utanför blockkedjan.

Frågor att reflektera över:

- Hur har identiteten styrkts på handelsplatsens webbsida?
- Har rätt identitet använts?
- Är personen registrerad på fler handelsplatser?
- Hur kommer det sig att just det alternativet för att skaffa en kryptovaluta har använts?
- Varifrån kommer fiatvalutan som används till att köpa kryptovaluta?
- Vad ska köpas med kryptovalutan?
- Varifrån kommer kryptovalutan som köptes?
- Varför har man köpt just den kryptovalutan?
- Har köpet inneburit dyrare kostnader än vad som kan vara normalt, isåfall varför har man valt dessa kostnader?
- Kommer insättningen på bankkontot från en handelsplats som tillhandahåller kryptovalutor?
- Finns det transaktionsdata från handelsplatsen?
- Hur ser transaktionshistoriken i blockkedjan ut?
- Får personen en utlandsinsättning, i så fall från vem eller för vad?
- Gör personen en utlandsbetalning, i så fall till vem eller för vad?

6 Plånboken

All kryptovaluta förvaras i plånböcker vilket innebär att både säljaren och köparen har en plånbok. Plånboken ger intrycket av någon slags fysiskt förvaring, vilket inte är fallet. Plånboken utgörs av ett användarvänligt program för att administrera kryptovalutor samt se och initiera transaktioner. Vad som förvaras i plånboken är krypteringsnycklar. Där finns:

- En privat nyckel för att bekräfta att användaren är rätt användare.
- En öppen/publik nyckel som är en av plånbokens adresser. Den möjliggör överföring till plånboken.

Det är den privata nyckeln som måste skyddas. Om den privata nyckeln försvinner kan kryptovalutan inte användas.

Det är den publika nyckeln som visar transaktioner som skett till och från plånboken. Den publika nyckeln/adressen syns i blockkedjan och via den går transaktioner att spåras.

En plånbok innehåller allt från ett nyckelpar till flera. Det innebär att det är möjligt att göra överföringar från en adress till en annan adress i samma plånbok. En plånbok kan dessutom innehålla olika kryptovalutor. Åtkomsten till plånboken skyddas oftast av ett lösenord.

Det finns olika plånböcker beroende på hur användaren vill förvara sin kryptovaluta. Alla plånböcker kan dessutom inte hantera alla typer av kryptovalutor. Det innebär att en person kan ha flera plånböcker i olika former.

Det framgår inte vem som äger en plånbok. Plånboksinnehavarens identitet kan i vissa fall bli känd hos en plånboks tillhandahållare, exempelvis hos en handelsplats.

6.1 Online-plånbok

När ett konto skapats erbjuder vanligtvis handelsplatserna en online-plånbok till användaren. Eftersom denna lösning är enklast är den också vanligast. Då handelsplatsen tillhandahåller plånboken innebär det ofta att den privata nyckeln finns i molnet på någon annans server. Det finns då en risk att den privata nyckeln kan bli stulen och kryptovalutorna försvinner. Många användare föredrar därför en annan typ av plånbok.

6.2 Programvaruplånbok

Programvaruplånböcker installeras och används i en dator. Den privata nyckeln lagras lokalt. Det innebär att om datorn går sönder eller blir stulen är nyckeln förlorad. Programvaruplånböcker finns både till datorer och som appar till smartphones. Vissa programvaruplånböcker möjliggör växling från en kryptovaluta till en annan.

6.3 Hårdvaruplånbok

En hårdvaruplånbok kopplas oftast in i datorn via USB. Plånboken lagrar den privata nyckeln och ansluter till kryptovalutanätverket. Det finns programvaruplånböcker som är möjliga att återställa om plånboken försvinner eller skadas.

6.4 Pappersplånböcker

Pappersplånböcker innebär att både den öppna och privata nyckeln kan skrivas ut och förvaras på en säker plats. Förstörs den privata nyckeln går den inte att återställa. Nycklarna finns alltså

inte på internet eller i någon programvara. Kryptovalutan kan tas emot genom att överföra kryptovaluta till den öppna nyckeln. För att kunna överföra kryptovaluta från en pappersplånbok innebär det oftast att den måste importeras till en programvaruplånbok.

6.5 Memorerad plånbok

En memorerad plånbok innebär att användaren memorerar den privata nyckeln för en kryptovalutaplånbok. Det kan ske på olika sätt, men oftast genom att memorera 12-24 slumpmässigt valda ord. Med dessa ord går det sedan att öppna kryptovalutaplånboken.

Frågor att reflektera över:

- Hur många plånböcker, eller publika nycklar har personen?
- Hur många olika eller samma kryptovalutor finns i dessa plånböcker?
- Var kommer dessa kryptovalutor ifrån?
- Varför har personen olika plånböcker eller olika kryptovalutor?
- Förekommer den publika plånboksadressen på internet? I vilka sammanhang?

7 Köp och försäljning utanför handelsplats

7.1 Användning av kryptoväxlare

Vissa personer erbjuder sig att köpa eller sälja kryptovaluta mot fiatvaluta. Transaktionen kan ske genom swish, banköverföring eller att kontanter överlämnas. Mötet kan ske virtuellt eller fysiskt. Det har även förekommit att stora summor fiatvaluta skickats via post. Personer som ägnar sig åt denna typ av växling går att hitta genom handelsplatser på internet som kopplar samman köpare och säljare. Växlingsavgiften är ofta högre än normalt och transaktionen passerar heller inte genom en handelsplats.

7.2 Användning av bankomater

Det finns bankomater som möjliggör växling från kryptovaluta till kontanter och vice versa.

7.3 Varor och tjänster

Det finns fysiska butiker, både i Sverige och utomlands, som accepterar kryptovaluta som betalningsmedel. På internet accepteras också kryptovaluta av flera säljare, både på det vanliga internet, Clearnet, och på Darknet. Varuköpen kan innebära att kryptovaluta från illegal verksamhet integreras i legala verksamheter. Ofta används en betaltjänstleverantör som mellanhand vid betalningar för varor och tjänster med kryptovaluta.

7.3.1 Användning av spelsidor

Det förekommer spelsidor på internet som accepterar insättningar i kryptovaluta. Från kryptoplånboken förs kryptovalutan till spelarens spelkonto. Saldot på spelkontot kan sedan tas ut omedelbart, antingen en överföring till ett nationellt eller utländskt bankkonto eller genom att kopplas till ett förbetalt kort eller kryptovalutakort.

7.3.2 Användning av kryptovalutakort

Det finns förbetalda kryptovalutakort som möjliggör att kryptovaluta växlas till fiatvaluta och laddas på korten. Därefter kan medlen växlas till kontanter genom kontantuttag från bankomater och online-betalningar. Vissa kort kan dessutom vara kopplade direkt till en kryptovalutaplånbok. Ofta används en betaltjänstleverantör som mellanhand vid betalningar med hjälp av kryptovalutakort.

7.3.3 Användning av presentkort

Det finns webbsidor där internationellt gångbara presentkort eller prenumerationstjänster kan köpas för kryptovaluta. Köparen betalar med kryptovaluta och får tillbaka ett laddat belopp eller kod som kan användas. På liknande sidor kan presentkort säljas och säljaren få betalt i kryptovaluta.

7.4 Donationer och insamlingar

Även donationer och insamlingar kan ske med kryptovaluta. Då sådana transaktioner inte ofta sker med enkelhet, och kan vara på mindre belopp, kan det vara berättigat att fundera över varför donationen sker med kryptovaluta.

Sannolikt är det bara vid anskaffandet av kryptovaluta och växling av kryptovaluta till fiatvaluta som kryptovalutan kommer i kontakt med det finansiella systemet.

Frågor att reflektera över

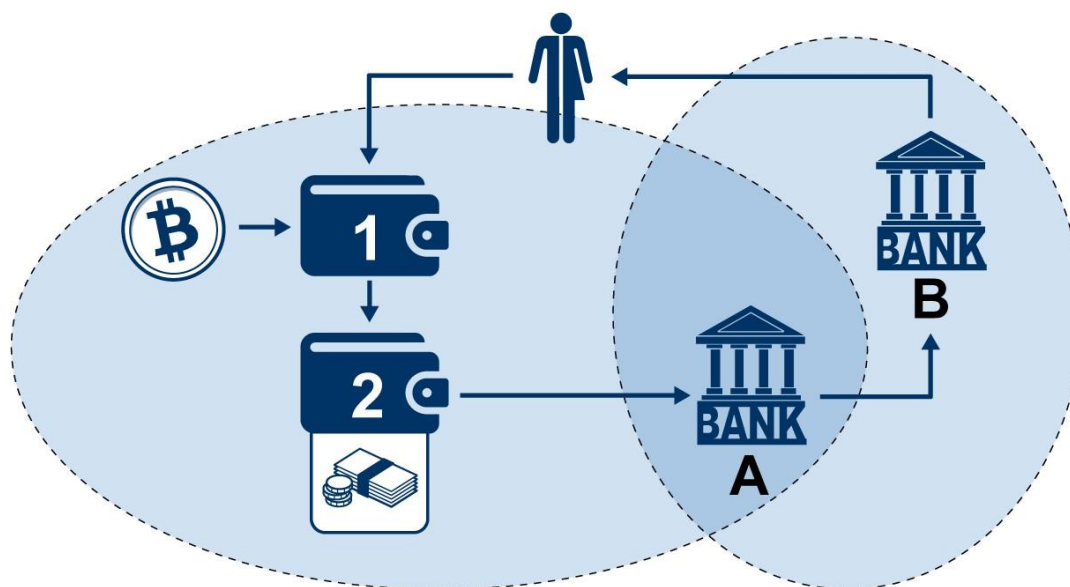
- Kommer insättningen på bankkontot från en handelsplats som tillhandahåller kryptovalutor?
- Om man använt en kryptovalutaväxlare, är denna registrerad?
- Hur kommer det sig att just det alternativet att skaffa en kryptovaluta har använts?
- Har köpet/försäljningen inneburit dyrare kostnader än vad som kan vara normalt, isåfall varför har man valt dessa kostnader?
- Hur hanterar och förvarar företaget betalningar som sker med kryptovalutor?
- Finns det verifieringar i bokföringen avseende försäljning av varor där betalning skett i kryptovalutor?
- Om det finns kryptovalutakort, varifrån kommer kryptovalutan?
- Om varor och tjänster betalats med kryptovaluta, varför har denna betalningsmetod använts och varifrån kommer kryptovalutan?

8 Transaktion som kommer i kontakt med det traditionella finansiella systemet – den interaktiva miljön³

Den interaktiva miljön innebär att det finns förutsättningar för kryptovalutan att komma i kontakt med det traditionella finansiella systemet.

Figur 3 illustrerar hur:

- Illegala intäkter kommer till den virtuella kryptoplånboken 1.
- Därifrån förs kryptovalutan till plånbok 2 som är på en handelsplats.
- Från plånbok 2 växlas kryptovalutan och ersättningen förs därefter in på ett bankkonto hos Bank A.
- Från Bank A förs det över till ett bankkonto hos Bank B.

Figur 3

Den vänstra cirkeln illustrerar att det hos Bank A är möjligt att upptäcka insättningen, men inte nödvändigtvis att fiatvalutan kommer från en handelsplats för kryptovaluta. Detta gäller särskilt om växlingen från handelsplatsen till Bank A har skett med hjälp av swish eller banköverföring. Läs mer om detta i avsnitt 5.

Sådana transaktioner är troligtvis en av de vanligaste när det gäller överföringar från kryptovaluta till det traditionella finansiella systemen. Det är också i dessa transaktioner som det finns möjlighet att fundera över vad transaktionen som Bank A tar emot avser och om den har en legal eller illegal bakgrund.

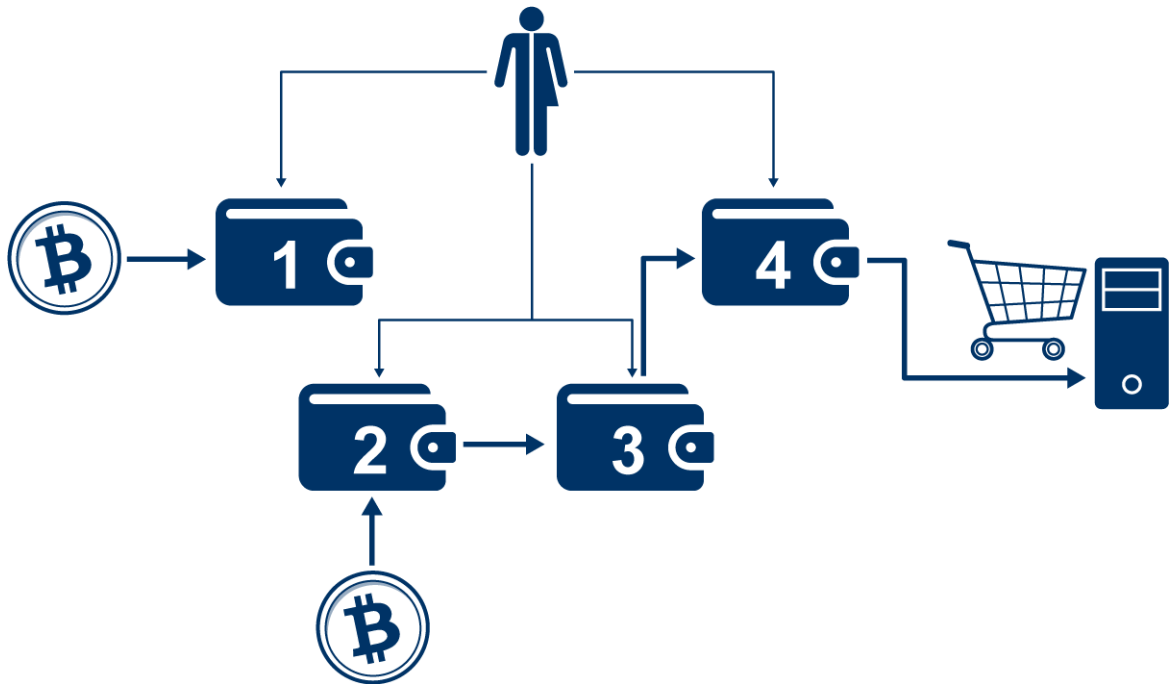
Den högra cirkeln illustrerar transaktionen från Bank A till Bank B. Eftersom spåren från kryptovaluta till synes är borta behöver Bank B fundera över vad transaktionen avser.

Om insättningen hos Bank A direkt följs av en överföring till Bank B kan det finnas anledning att fundera om Bank A används för det som i penningtvättsprocessen kallas för skiktning och om transaktionen innebär att Bank A tar en klandervärd risk.

³ Exemplet på denna sida kommer ifrån <https://www.acamstoday.org/when-two-worlds-collide/>

9 Transaktion som inte kommer i kontakt med det traditionella finansiella systemet – den slutna miljön⁴

I den slutna miljön sker alla transaktioner utanför det traditionella finansiella systemet och är enbart synliga inom blockkedjan.

Figur 4

I figur 4 har en person kontroll över 4 olika kryptovaluta plånböcker.

- Plånbok 1 tar emot ersättning från försäljning av en typ av illegala varor
- Plånbok 2 tar emot ersättning från andra illegala varor.
- Ersättningen från plånbok 2 förs först till plånbok 3 och sedan till plånbok 4.
- Från plånbok 4 genomförs köp från en webbhandlare som erbjuder sina kunder att betala med kryptovaluta.
- Plånbok 1 används bara för att ta emot ersättning.

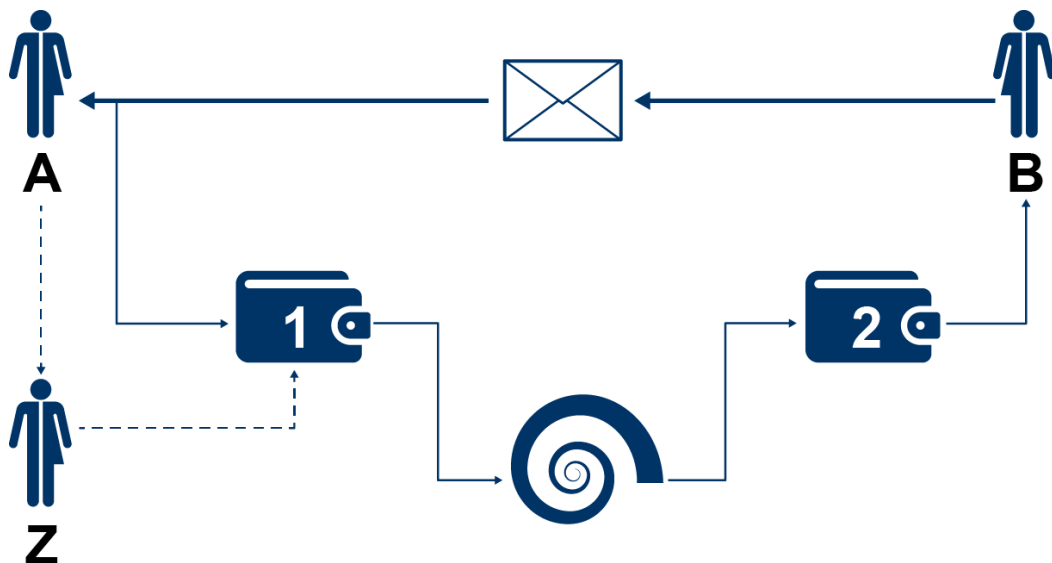
Som åskådliggörs kan transaktionskedjan göras väldigt lång och någon identifiering till person vid transaktionstillfällena sker heller inte. Transaktionerna har dessutom väldigt få kontakter med det traditionella finansiella systemet.

⁴ Exemplet på denna sida kommer ifrån <https://www.acamstoday.org/when-two-worlds-collide/>

10 Överföring i den slutna miljön med hjälp av skiktning⁵

En del i penningtvättsprocessen kan vara att skikta kryptovalutan, det vill säga skapa förvillande transaktioner och förflyttningar för att dölja transaktionens ursprung. En användare av kryptovaluta kan därför överföra den mellan olika plånböcker och växla den till andra kryptovalutor för att försöka minska spårbarheten.

Ett annat sätt kan vara att använda tumblers eller mixare. Tumblers är en tjänst som, mot en avgift, blandar egna kryptovalutor med andras kryptovalutor. Ironiskt nog innebär det att kryptovalutan blandas med andra kryptovalutor ägd av andra personer som heller inte vill att deras kryptovaluta ska spåras.

Figur 5

- A växlar kontanter till en kryptovaluta med hjälp av en kryptoväxlare, Z.
- A ger kontanter till Z och Z sätter in kryptovaluta till den virtuella plånbok som hör till person A.
- Därefter använder A en tumbler och kryptovalutan skickas från plånbok 1 till plånbok 2, som ägs av person B.
- När kryptovalutan överförs skickar B en vara till A.
- Genom att använda en tumbler blir det svårare att identifiera att en transaktion har skett mellan plånbok 1 och plånbok 2.

Hela denna transaktion har skett utanför det finansiella systemet.

I sammanhanget bör det upplysas om att det finns flera kryptovalutor som har en inbyggd tumbler.

Frågor att reflektera över:

- Kan du se att kryptovalutan har skiktats med hjälp av en tumbler?
- Finns det en anledning till att en tumbler har använts?

⁵ Exemplet på denna sida kommer ifrån <https://www.acamstoday.org/when-two-worlds-collide/>

11 Initial Coin Offering, ICO

När en ny kryptotillgång lanseras är det vanligt att det går ut ett erbjudande om en ICO, Initial Coin Offering. Vid en ICO kan en investerare köpa kryptotillgången innan den lanseras offentligt.

För att delta i en ICO behöver betalningen oftast ske i kryptovaluta, vanligtvis kryptovalutan ether. Det kan innebära att man behöver köpa bitcoin först för att sedan växla till ether.

Vid en ICO ger skaparna ut ett prospekt, eller så kallad vitbok, där ICO:n beskrivs. Här finns information om till exempel minsta investeringsbelopp, lanseringsdatum och vad den nya kryptovalutans tillämpningsområde är.

Det finns ingen tydlig reglering gällande ICO och flera ICO har varit kända för att ha varit bluffar eller bedrägerier. I dessa fall har de som lanserat ICO:n inte levererat någon motprestation till investeraren.

Frågor att reflektera över:

- Kommer pengarna från ICO, eller ska pengar finansiera en ICO?
- Vilken kryptovaluta har använts för att finansiera ICO:n?
- Varifrån kommer dessa kryptovalutor?
- Vad avser ICO:n?
- Vilka ligger bakom ICO:n?

12 Indikatorer⁶

Det finns transaktioner och beteenden som utredare kan komma i kontakt med och som kan vara en indikation på penningtvätt eller annan typ av illegal verksamhet.

12.1 Ovanliga transaktioner

- Handel eller ha kryptovaluta från mining men saknar relevant utrustning eller har inga elkostnader. Tänk på att olika utrustningar kan användas för att mina olika kryptovalutor.
- Accepterar, handlar eller har kryptovaluta med en historia från Darknet.
- Uttag av stora summor kontanter från bankkonto efter att ha mottagit fiatvaluta från växling av kryptovaluta.
- Betalar höga avgifter för att växla kryptovalutor till kontanter, eller vice versa.
- Växlar fiatvaluta till kryptovaluta med hjälp av oregistrerade växlare.
- Är särskilt mån om att betalningar med stora belopp växlas ansikte mot ansikte trots att det innebär höga växlingsavgifter.
- Stora insättningar på bankkonto som följs av köp av kryptovalutor.
- Bankkontot används som uppsamling av flera insättningar från olika bankkonton som sedan följs av köp av kryptovalutor.
- Användandet av kort som är kopplat till kryptovalutor.
- Stora kontanta insättningar och stora kontanta uttag.
- Stora insättningar som följs av överföringar till andra konton.
- Kryptovalutatransaktioner för att köpa kapital-, och lyxvaror som inte ser ut vara inom ramen för köparens rapporterade inkomst.
- Oväntat stora kryptovalutainkomster i företaget, från exempelvis försäljning, eller lån.
- Det finns spår i blockkedjan efter blandare, mixer eller tumbler för att försöka minska spårbarheten av transaktionen.
- Handel har skett med sådan typ av kryptovaluta som har till syfte att ytterligare försvåra spårbarheten för att dölja sin aktivitet. Exempelvis kryptovaluta med inbyggd tumbler eller mixer.
- Tar emot kryptovalutor från individer, enheter eller platser som har kopplingar till eller i samband med terrorism eller konfliktzoner och angränsande områden.
- Handel med ovanlig kryptovaluta eller handel på okända handelsplatser.

12.2 Ovanliga beteenden

- När personen har svårigheter att förklara den ekonomiska aktiviteten som skett genom användning av kryptovaluta.
- När personen inte kan förklara den ekonomiska fördelen av att hantera transaktioner som involverar kryptovaluta.
- När en person är innehavare av flera bankkonton som används till att överföra växlad kryptovaluta (skiktning).
- När en person är innehavare av bankkonton utanför landet utan koppling till affärsmässig verksamhet som används till att överföra växlad kryptovaluta (skiktning).
- Säljaren, eller köparen, erbjuder sina tjänster genom köp- och säljsidor på internet

⁶ Exempelen under detta avsnitt kommer bland annat ifrån OECD (2019), Money Laundering and Terrorist Financing Awareness Handbook for Tax Examiners and Tax Auditors.

- Köparen eller säljaren skyddar sin identitet
- Kryptovalutan betalas för i kontanter
- Ovanligt hög växelkurs
- Transaktionen utförs på en offentlig plats där mycket folk rör sig, vilket kan skydda köparen och säljaren när transaktionen genomförs
- Det finns inte förutsättningar att förklara hur växlingen har skett
- Omfattningen av de köpta virtuella valutorna är osannolik i förhållande till den genomsnittliga privata användningen
- Köparen och/eller säljaren använder sig av en mixer eller tumbler.
- Överföring av kryptovalutor till personer eller organisationer kopplade till konfliktzoner och närliggande områden.
- Varor som köps för kryptovaluta där varan har dubbla användningsområden, såsom camping / överlevnad / medicinsk utrustning.
- Varor som köps för kryptovaluta kan kopplas till konfliktzoner och närliggande områden.

13 Referenser

Proposition 2018/19:150, *Skärpta åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism*

Lag 2017:630 om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Lagen (1996:1006) om valutaväxling och annan finansiell verksamhet.

Lag (2019:725) om ändring i lagen (1996:1006) om valutaväxling och annan finansiell verksamhet.

FATF (2013), *FATF Guidance for a Risk-Based Approach to Prepaid Cards, Mobile Payments and Internet-Based Payment Services*, www.fatf-gafi.org/topics/fatfrecommendations/documents/rba-npps-2013.html

FATF (2014), *Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risks*, <https://www.fatf-gafi.org/documents/documents/virtual-currency-definitions-aml-cft-risk.html>

FATF (2019), *Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers*, <https://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/guidance-rba-virtual-assets.html>

OECD (2019), *Money Laundering and Terrorist Financing Awareness Handbook for Tax Examiners and Tax Auditors*, 2019, <https://www.oecd.org/tax/crime/money-laundering-awareness-handbook.htm>

Diana Mergenovna Sat (2016), *Investigation of Money Laundering Methods through Cryptocurrency*, Journal of Theoretical and Applied Information Technology, <http://www.jatit.org/volumes/Vol83No2/11Vol83No2.pdf>

Joseph Mari, Peter Warrack, Leonardo Real, (2016), *When Two Worlds Collide*, The Magazine for Career-minded Professionals in the Anti-Money Laundering Field, <https://www.acamstoday.org/when-two-worlds-collide/>

Rebecca Englund (ansvarig utgivare) (2018), *Bitcoin och andra digitala valutor*, Norge, Orage As